

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Työttömien työnhakijoiden työnhakuvelvoitteita ja työttömyysseuraamuksia aiotaan kiristää uudella lailla. Työttömien työnhakijoiden rangaistuksia aiotaan tiukentaa ja työttömyysetuudet voi menettää entistä nopeammin ja vähäisemmistä syistä.

Teollisuusliitto katsoo, että työttömänä olevien työllistyminen ei lakiluonnoksessa ehdotetuilla toimilla kohene hallituksen arvioimalla tavalla. Luonnoksessa esitettyjen toimien päätyminen laiksi todennäköisesti kasvattaa toimeentulotukiasiakkaiden määrää, vähentää työttömien motivaatiota hakeutua työllisyyspalveluihin ja heikentää heidän työllistymismahdollisuuksiaan.

Huono työllisyystilanne, työttömyysjaksojen pitkittyminen ja vähäinen avoimien työpaikkojen määrä johtavat väistämättä siihen, että myös karenssien ja toimeentulotuen asiakkaiden määrät tulisivat kasvamaan. Hallituskaudella työmarkkinoita ja toimeentuloa koskevat muutokset ja työn alla olevat lakiesitykset ovat vahingollisia siksikin, että niiden seurauksena monen köyhyysriski kasvaa. Heikommassa asemassa olevien työttömien jääminen kokonaan työllisyyspalvelujen ulkopuolelle on todennäköistä. Jos mahdollisuudet tulla toimeen laillisesti vähenevät, kasvaa riski myös pimeän työn tekemiselle.

Teollisuusliitto katsoo, että hallituksen työttömiin kohdentamat ja suunnittelemat kiristys- ja leikkaustoimet eivät ole sellaista työllisyyspolitiikkaa, tukisi työllistymistä. Teollisuusliiton mielestä tarvitaan aktivoivan työllisyyspolitiikan keinoja, jolloin työttömän tilanne ja tausta arvioidaan huolellisesti ja kokonaisarvion perusteella kullekin räätälöidään työllistymistä edistäviä toimia. Mihinkään rakentavaan työllisyyspolitiikkaan ei hallituksen taholta ole hallituskaudella kyetty ryhtymään. Valtiolta kunnille siirretyt työvoimatoimet eivät ole nekään ole alkuvuonna edistyneet alkua pidemmälle.

Edellä esitetyistä syistä Teollisuusliitto vastustaa lakiesitystä työttömyysturvaseuraamusten muuttamisesta.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Lakiehdotuksen mukaan työttömälle seuraa entistä kovempia sanktioita siitä, mikäli hän ei onnistu noudattamaan työnhakuvelvoitteita. Työttömät työnhakijat menettävät etuutensa aiempaa nopeammin, jos he unohtavat tai muusta syystä laiminlyövät työnhakuvelvoitteita. Lakiesityksessä sanktiot esitetään kaksiportaisesti. Muutos on merkittävä verrattuna nykyiseen neliportaiseen malliin.

Kiristäminen tarkoittaisi sitä, että jo ensimmäisestä unohduksesta tai laiminlyönnistä voi seurata 7 päivän karenssi. Karenssin ajalta ansiopäivärahaa ei makseta. Toinen kerta johtaisi suoraan päivärahaoikeuden menetykseen. Sen voisi saada takaisin 6 viikon työssäolon jälkeen. Nämä lakiluonnoksen vaatimukset ovat selvästi tiukemmat.

Nykyisellään ensimmäisestä unohdus- tai laiminlyöntikerrasta saa muistutuksen ja toinen vastaava tilanne johtaa 7 päivän karenssiin. Kolmannesta kerrasta seuraa 14 päivän karenssi. Karenssiajalta ei makseta ansiopäivärahaa. Neljäs laiminlyönti kasvattaa velvoitetta työllistymiseen: päivärahaoikeuden saa takaisin 12 viikon työssäolon jälkeen.

Nykyiset työnhakuvelvoitteet tarkoittavat, että työttömän työnhakijan tulisi hakea kuukaudessa 0–4 työpaikkaa riippuen siitä, mikä on alueen työmarkkinatilanne ja työttömän työkyky. Mikäli työnhakija ei saisi haettua riittävän useaa avoinna olevaa työpaikkaa tai ei onnistu asioimaan työvoimapalvelussa joko henkilökohtaisesti tai puhelimitse, tästä seuraa sanktioita.

KEHA-keskuksen mukaan vuonna 2024 työttömille asetettiin lähes 60 000 karenssia tai työssäolovelvoitetta, koska työnhakuvelvoitteita ei ollut täytetty syystä tai toisesta. On oletettavaa, että karenssit ja työssäolovelvoitteet kohdistuvat pääosin samoihin työttömänä oleviin, joilla on vaikeus työllistyä. Työllistymisen vaikeudet voivat liittyä työnhakijan työkykyyn, osaamiseen ja asuinalueeseen tai ne voivat olla työntajan harjoittamaa työnhakijan ikään, etniseen taustaan, kielitaitoon tai muuhun seikkaan liittyvää syrjintää.

Työttömyysturvaseuraamuksiin johtaneiden velvoitteiden noudattamatta jättämiseen on monia syitä. Unohtaminen on inhimillistä. Laiminlyönti voi sekin johtua inhimillisistä syistä, kuten työttömän fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen tai kielitaitoon liittyvistä syistä. Hankalaksi tilanteen tekee se, että toimet kohdentuvat väistämättä heihin, joilla on jo ennestään toimeentulo- ja työllistymisvaikeuksia sekä hankaluuksia selvittää monimutkaisesta työnhakubyrokratiasta. Työllisyys ei lakiesityksen kiristyksillä näistä syistä kohene.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Lakiluonnoksessa todetaan, että ehdotetut muistutukset olisivat tehokkaita ja että 80 prosenttia muistutuksen saaneista ryhtyisi niitä noudattamaan. Teollisuusliitto ei näe lakimuutoksen johtavan luonnoksessa esitettyyn lopputulokseen. Hallituksen ensisijaisena tarkoituksena ei näytä olevan työllisyyden vahvistaminen vaan julkistalouden säästöt. Esityksessä arvioidaan julkisten menojen vähentyvän esityksen seurauksena 14,9 miljoonaa euroa.

Karenssiaikojen tiukentaminen johtaa tutkimusten perusteella todennäköisemmin muuhun kuin kuritettujen työnhakijoiden työllistymiseen:

1. Kelan tutkimuksen (2020) mukaan tiukentuneet ehdot johtivat siihen, että työttömyysetuutensa määräajaksi menettänyt joutuu turvautumaan viimesijaiseen turvaan eli perustoimeentulotukeen. Tämä taas kasvattaa toimeentulotukien hakijoiden ja myönnettävän kokonaissumman määrää.
2. Tampereen yliopiston tutkimuksen (2024) mukaan sanktiointi voi kasvattaa työttömän köyhyysriskiä ja materiaalista puutetta selvästi. Kun toimeentulo heikkenee, ”sanktioinnin aiheuttama stigma ja työttömän toiminnan liian ankara ohjaaminen tuottavat psykososiaalisia ongelmia erityisesti heikossa asemassa oleville”. Työttömyysturvaehtojen ankaruus moninaisine saktioineen voi heikentää työttömien motivaatiota osallistua julkisiin työvoimapalveluihin. Tällöin työtön voi jäädä kokonaan työllisyyspalvelujen ulkopuolelle. Tutkijat toteavat: ”Käyttäytymisvelvoitteita sisältävä sanktiojärjestelmä voi kaikkiaan syventää työttömyyden ja syrjäytymisen kierrettä ja tätä myötä vähentää työllistymisen todennäköisyyttä. Näiden vaikutusten arviointi on Suomessa jäänyt kokonaan tekemättä.”

Teollisuusliiton huolena on, että suunnitellut tiukennukset ovat tehottomia tai toimivat toisin kuin lakiluonnoksessa on esitetty. Lisäksi sanktiot kohdentuvat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin työnhakijaryhmiin, joiden asemaa on jo hallituksen aiemmilla toimilla kurjistettu.

Tällä hallituskaudella on työttömien asemaa heikennetty jo porrastamalla ansiopäivärahaa, pidentämällä omavastuu-aikaa, pidentämällä työssäoloa, jaksottamalla lomakorvaukset, jäädyttämällä indeksikorotus sekä poistamalla lapsikorotus, suojaosa ja korotusosa. Jo tehtyjen ja suunniteltujen toimien myötä ansiopäivärahansaajien määrä laskee ja toimeentulotukien määrä kasvaa. Samoihin ihmisiin kohdistuisivat myös hallituksen suunnittelemaat toimeentulotuen leikkaukset, joista on tekeillä ollut oma lakiesityksensä.

Heikko työllisyystilanne, avoimien työpaikkojen vähäisyys ja työttömyysjaksojen pitkittyminen kertovat karua kieltään suomalaisten työmarkkinoiden nykytilanteesta. KEHA-keskuksen mukaan kuntien työllisyyspalveluissa oli 313 200 työtöntä työnhakijaa huhtikuussa. Vuosimuutos oli lähes 38 000 työtöntä lisää. Samaan aikaan avoimien työpaikkojen määrä on noin kolmanneksen (30 %) vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Alkuvuoden 2025 työllisyyskehitys on samalla tasolla ja yhtä heikkoa kuin alkuvuonna 2021, jolloin kärsittiin toista koronapandemiavuotta. Nyt työttömyyttä on kasvattanut talouden heikosta suhdanteesta johtuva suhdannetyöttömyys, joka on jo muuttunut rakennetyöttömyydeksi. Tämä näkyy monien työttömäksi jääneiden työttömyysjaksojen pidentymisenä. Lisäksi hallituksen tekemät rajut talouden leikkaustoimet ja julkisen sektorin heikennykset ovat osaltaan nostaneet työttömien määrää. Työttömyys koskettaa nyt alaa kuin alaa.

Teollisuusliitto kantaa erityistä huolta työttömänä olevien työttömyysjaksojen pidentymisestä. Moni työtön on jo pudonnut ansiopäivärahalta Kelan maksamalle työmarkkinatuella. Suomessa oli huhtikuussa 2025 yhteensä 117 300 pitkäaikaistyötöntä, jotka olivat olleet vähintään yhden vuoden yhtämittaisesti työttömänä. KEHA:n mukaan pitkäaikaistyöttömiä oli huhtikuussa 25 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömistä 50 prosentilla työttömyys on jatkunut jo yli kaksi vuotta; huhtikuussa näin pitkään yhtämittaisesti työttömänä olleita oli 11 600 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Työttömyyden pitkittyminen on huolestuttava asia. Pitkäaikaistyöttömyys koskee erityisesti osatyökykyisiä ja ikääntyneempiä työnhakijoita. Toimialoja tarkasteltaessa selviää, että moni pitkäaikaistyöttömistä on tehnyt työkseen raskaita teollisuus- ja rakennustöitä. Tyypillinen pitkäaikaistyötön on 60 vuotta täyttänyt metallityöntekijä. Fyysisesti raskaat työt ovat jättäneet jälkensä vuosikymmenten työurien aikana: moni ei pysty työskentelemään enää kokoaikaisesti.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

-

Koikkalainen Mikko
Teollisuusliitto ry.